

Jalonniemi, kuva Hannu Huttu 2023

SUOMUSSALMEN KUNTA

Arviointikertomus vuodelta 2024

Tarkastuslautakunta 15.5.2025

TARKASTUSLAUTAKUNTA

Tarkastuslautakunnan on valmisteltava valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioitava, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet (KuntaL 121 §).

Tarkastuslautakunnan kokoonpano ja työskentely

Tarkastuslautakunnan kokoonpano valtuustokaudella 2021-2025

Varsinainen jäsen	Henkilökohtainen varajäsen
Timo Säkkinen, puheenjohtaja	Martti Tolonen
Merja Kyllönen, varapuheenjohtaja	Eero Schroderus
Kirsi Manninen	Eila Jokelainen-Keränen 9/2024 saakka Ritva Huttunen 9/2024 lähtien
Markus Kemppainen	Risto-Matti Pyykkönen
Markku Koivumäki	Asta Kivijärvi

Kokouksissa sihteerinä on toiminut Pirjo Mäkeläinen 9/2024 saakka, Heli Kinnunen 10/2024 lähtien ja sijaisena Anna Tolonen. Jessica Niemelä 1/2025 lähtien ja sijaisena Heli Kinnunen.

Lautakunta kokoontui vuonna 2024 8.2., 13.3., 4.4., 2.5., 16.5., 23.5., 3.10., 25.10. ja 21.11. Vuoden 2024 arviointikertomusta aloitettiin käsittelemään 3.10.2024 alkaen. Vuonna 2025 lautakunta kokoontui 9.1., 19.2., 20.3., 24.4., 8.5. ja 15.5.

Helmikuun 2025 kokous pidettiin Karhulanvaaran koululla. Kokousta ennen lautakunta tutustui Karhulanvaaran kiinteistöihin.

Arviointikertomuksen valmisteluaineistona on ollut valtuuston hyväksymä talousarvio ja taloussuunnitelma sekä kunnanhallituksen antama toimintakertomus ja tilinpäätös vuodelta 2024. Lautakunta on käsitellyt tilintarkastuskertomuksen sekä kuullut johtavia viranhaltijoita.

Kunnanhallituksen on laadittava tilikauden tilinpäätös seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä ja annettava se tilintarkastajien tarkastettavaksi sekä tilintarkastuksen jälkeen saatettava se valtuuston käsiteltäväksi kesäkuun loppuun mennessä (KuntaL113 §).

Kunnan, joka tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitilinpäätös. Konsernitilinpäätös tulee laatia samalta päivältä kuin kunnan tilinpäätös (KuntaL 114 §).

KPMG Oy on tarkastanut myös kuntakonsernin tytäryhtiöt.

Kuntakonsernin ohjaus ja valvonta on ollut asianmukaista. Konserniin kuuluvissa yhtiöissä ei ole havaittu konserniohjeista poikkeamista. Suomussalmen Vuokratalot Oy maksoi jo edellisenä vuonna ARA:n lainat loppuun ja kunnalle jäljellä oleva laina noin 710 000 euroa maksetaan loppuun vuonna 2028. Nämä mahdollistavat yhtiölle resursseja asuntokannan tarpeen mukaiseen kehittämiseen tulevinä vuosina.

TALOUDEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Tarkastuslautakunta arvioi, että kunnan taloutta on hoidettu kuntalain ja valtuuston asettamien tavoitteiden mukaisesti. Kirjanpidollinen tilikauden ylijäämä on noin 861 000 €, josta harrastajakulttuurirahastoon siirretään 16 324,45 € ja rahastoja puretaan 12 500 €. Kunnalle kertyi verotuloja noin 264 000 euroa vähemmän, mutta valtionosuuksia saatiin noin 598 000 euroa talousarviota enemmän ja myös rahoitustuottoja syntyi merkittävästi enemmän. Näistä johtuen vuosikate kasvoi yli 2 000 000 € edellisvuotisesta. Sitä kautta suunnitelman mukaisten poistojen lisäksi voitiin kirjata muita arvonalennuksia noin 2 252 000 euron arvosta, mikä helpottaa osaltaan tulevien vuosien taloudenhoitoa. Tulevaisuuden haasteissa ylijäämäinen tilinpäätös luo aina mahdollisuuksia kunnan kehittämiseksi.

Investoinneista bruttomääräisesti eniten, noin 1 575 000 €, käytettiin talonrakennukseen. Uuden koulun piha-alue noin 837 000 € ja Ruukinkankaan koulun huoltorakennus noin 555 000 €. Muita merkittäviä investointeja olivat Muikku- ja Matikkateiden peruskorjaus sekä vuokra-asuntojen kunnostukset. Lainarahoitusta kunnan ei talousarviovuonna tarvinnut nostaa lainkaan. Sen myötä kunnan lainakanta pieneni ja kunnan taloudenhoitoon saatiin lisää joustavuutta.

Kokonaisuudessaan investointien bruttosumma oli vuodelle 2024 lähes 3,77 miljoona euroa ja nettokustannukset kirjanpidollisesti noin 2.4 miljoonaa euroa.

Tarkastusvuoden hyvä tulos ei kuitenkaan anna aihetta itsetyytyväisyyteen. Valtiontalouden nykytila ja kansainvälisten ongelmien seuraukset heijastuvat varmasti myös Suomussalmelle. Kansainvälisen kaupan muutokset näkyvät välittömästi ainakin Tulikiven, Kiantaman ja Kemetin toiminnassa ja taloudessa sekä sitä kautta myös Suomussalmen kunnan taloudessa ja toimintakyvyssä. Yleisesti yritysten toimintaedellytysten säilyminen on myös kunnan toiminnan tae. Sen vuoksi kunnalla pitää olla kykyä toimia myös yrityspalveluissaan aktiivisena osapuolena nopeastikin.

TOIMINNAN TAVOITTEIDEN TOTEUTTAMINEN

HALLINTOPALVELUT

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan hallintopalvelut ovat onnistuneet varsin hyvin valtuuston asettamien tavoitteiden toteuttamisessa. Tarkastuslautakunnan on kuitenkin todettava edelleen, että sille on tullut edelleen viestejä yhteydenotto-ongelmista. Tarkastuslautakunta uudistaakin ehdotuksen, että kunnan on syytä ottaa käyttöön takaisinsoittopalvelu. Kuntalaiset eivät ota yhteyttä kuntaan aiheetta ja kunta on kuntalaisiaan varten.

Kunnan työntekijöiden toiminnan kehittämiseksi kunta sai vuonna 2023 KEVA:n työelämän kehittämisrahoituksen Työrajohtamisen hankkeeseen. Hanketyöllä voidaan vaikuttaa kunnan työntekijöiden osaamiseen ja mahdollisuuteen oman työn kehittämisessä. Kuitenkin kaikkein tärkeintä on se, millainen maine kunnallamme on työnantajana ja meillä – siis kunnalla - työpaikkana. Monipuoliset työhyvinvointiedut auttavat myös lisäämään henkilökunnan pysyvyyttä ja jaksamista.

Kunnan tärkein voimavara hyvin toimivan luottamushenkilöorganisaation ohella on sen työhönsä sitoutunut ja osaava henkilöstö. Työyhteisön kehittämisen ajanmukaiset ja hyvät periaatteet on kirjattu henkilöstöraporttiin. Sairauspoissaolojen määrä on kunnassamme vähentynyt, mutta samaan aikaan tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota eläkkeelle jäämisen keski-ikänsä alanemiseen. Eläköitymisikä lähestyy kunnassamme 60 vuoden rajaa. Tarkastuslautakunta kiinnittää tähän erityistä huomiota, koska on tärkeää saada henkilöstömme jaksamaan työssään varsinaiseen eläkeikänsä saakka. Tilanteen haastavuutta lisää se, että lähes puolet vakituisesta henkilöstöstä on yli 55-vuotiaita, siis eläköitymässä seuraavien kymmenen vuoden kuluessa. Samaan aikaan uusien työntekijöiden saaminen voi olla nykyisessä henkilöstöön liittyvässä kilpailutilanteessa ongelmallista. Kunnan mainetyön ulottaminen myös työmarkkinoille onkin hyvin tärkeää, jotta vähintään nykytasoinen tilanne uutta henkilöstöä rekrytoitaessa säilytetään.

Työkykyyn kunta voi panostaa varsin rajallisesti tukemalla taloudellisesti osaamista ja kouluttautumista. Työyhteisön sisäisiä henkilösuhteita pidetään hyvinä ja tarvittaessa niitä voidaan ylläpitää hyvällä johtamisella ja oikeudenmukaisella palkkapolitiikalla. Mitään merkittäviä puutteita tarkastuslautakunnalle ei ole tullut tietoon. Tarkastuslautakunta arvioi, että työuraajohtamisprojektilla on kyettävä luomaan kuntaamme hyviä johtamisen toimintamalleja pysyviksi toiminnoiksi.

ELINVOIMAPALVELUT

Elinvoimapalvelut on onnistunut toteuttamaan valtuuston asettamat toiminnan tavoitteet hyvin. Toiminta on ollut suunnitelmallista ja osallistavaa, ja erityisesti hanketoiminnan, koulutuksen ja työllisyyspalveluiden saralla on saavutettu edistystä. Merkittävän suuri osa työstä on yhteydenpitoa ja tiedottamista, jonka tulokset usein realisoituvat vain pitkäjänteisellä toiminnalla, kun ne toivottavasti kohdistuvat oikeisiin kohteisiin. Hankkeet ovat tehtäviä edistäviä ja sitä kautta elinkeinopalvelut ovat saaneet lisäresursseja toimintaansa. Työn pitkäjänteisyys haastaa huolehtimaan myös henkilökunnan jaksamisesta erityisen paljon, työ kun on suurelta osin mahdollistavaa tekemistä ja tuloksia voi joutua odottamaan pitkäänkin.

Kunnan väestönkehitys jatkoi laskevaa suuntaa, ja väkiluku aleni vuoden lopussa noin 7 036 asukkaaseen. Ikääntyneiden osuus nousi entisestään, mikä asettaa paineita sekä palvelutuotannolle että työvoiman saatavuudelle. Elinvoimapalveluiden näkökulmasta tämä korostaa koulutus-,

työllisyys- ja muuttovetovoimatoimien merkitystä. Kunnan CRM-järjestelmää on hyödynnetty yrityskontaktien teemoitettuun kirjaamiseen, ja kirjauskäytäntö on toteutunut suunnitellusti. Tietoa on käytetty myös työnhakijoiden ja tulomuuttajien palveluissa. Yritysten kanssa pidettiin 11 yrittäjätilaisuutta, ja kaikki perustetut uudet yritykset kontaktoitiin, mikä on linjassa tavoitteen kanssa. Neljääntoista kehittämishankkeeseen osallistuminen ylitti selvästi asetetun tavoitteen.

Työllisyyspalveluiden osalta kunnassa valmistauduttiin TE2024-uudistukseen, jossa työvoimapaalvelut siirtyivät valtiolta kunnille vuoden 2025 alusta. Henkilöstöä on rekrytoitu ja palvelumalleja kehitetty osana Kainuu–Koillismaan työllisyysaluetta. Työpajatoimintoja kehitettiin, ja ryhmävalmennuksia järjestettiin onnistuneesti kunnan omana palvelutuotantona.

Uutena haasteena elinvoimapaalveluihin liitettiin työllistäminen ja siihen liittyvät palvelut. Kainuu–Koillismaan työllisyyden yhteistoimintasopimuksen mukainen toiminta on käynnistynyt ja toimii. Työttömyys oli tarkasteluvuonna 12,6 % ylittäen tavoitteeksi asetetun 12 prosentin rajan. Siihen vaikuttaa yleinen taloudellinen kehitys, johon me emme voi vaikuttaa. Tavoite kannattaa jatkossakin pitää tiukkana ja vaikuttaa siihen niillä tavoin, mitä Suomussalmen työllisyyden hoidon palvelumalli antaa myöten. Työn tulokset näkyvät aikanaan.

Erinomaisena toimintana mainittakoon yrittäjien työn tarpeen ja työttömien kohtaannon varmentamistyö. Taitotehdas-hanke antaa siihen uutta ulottuvuutta, joka onnistuessaan tulee nimenomaan vastaamaan kouluttamisella yritysten työvoimantarpeeseen sekä kunnan kehittämiseen.

Taitotehdas-hanke käynnistettiin ja sen tiloissa opiskeli vuoden aikana 20 henkilöä. Tämä tukee paikallista koulutustarjontaa ja vastaa alueelliseen osaajatarpeeseen etenkin ammatillisen koulutuksen osalta. Hanke on positiivinen esimerkki kunnassa tehdystä innovatiivisesta ratkaisusta koulutuksen saavutettavuuden parantamiseksi. Tarkastuslautakunta kannustaa hyödyntämään vastaavaa innovatiivisuutta myös muiden haasteellisten kokonaisuuksien ratkaisemiseksi kunnassamme.

Matkailun kehittämisessä jatkettiin painopisteenä Hossan alueen palvelutarjonnan ja näkyvyyden vahvistamista. Digitaalisen markkinoinnin osalta verkkomainoksilla saavutettiin 52 000 klikkausta. Myös kuntakeskuksen luontoliikuntainfraa kehitettiin, ja reittikuvauksia ja opasteita parannettiin paikallisen hyvinvoinnin tueksi.

Matkailuun valmisteltiin kehittämissuunnitelmia, joilla on mahdollista saada aikaan lisää kasvua aluetalouteen. Hossaan syntyi uutta majoitusliiketoimintaa 16 vuodepaikan verran, mikä toivottavasti on alkua investoinneille kansallispuistomme matkailun kehittämisessä. Tarkastuslautakunta arvioi, että tavoitteet kannattaa asettaa pidemmälle aikavälille, sillä potentiaalia kasvu on olemassa. Kunnan elinvoiman kasvattaminenhan on elinkeinopalveluiden päätyö, jonka parissa tekeminen ei lopu koskaan.

Yhteistyötä yrittäjäjärjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa on jatkettu säännöllisesti. Erityisesti näkyvyyteen ja viestintään liittyen voidaan vielä hakea lisätehoa ja selkeyttää CRM:n käytön vaikutuksia päätöksenteossa. Yrityskäyntien tarkkaa määrää ei raportoitu tilinpäätöksessä, mikä on yksi puute seurattavuuden näkökulmasta. Tarkastuslautakunta arvioi, että jatkossa yrityskäynnit kannattaa kirjata myös tilinpäätökseen.

Vuoden 2024 aikana osallistuttiin lukuisiin maakunnallisiin yritysryhmä- ja kehittämishankkeisiin Kainuussa ja luotiin monimuotoisesti yhteyksiä eri toimialoilla toimiviin yrityksiin ja muihin tahoihin. Niiden kontaktien tuloksia odotamme tulevina vuosina.

TEKNISET PALVELUT

Tarkastuslautakunta arvioi, että tekniset palvelut ovat onnistuneet toiminnassaan toteuttamaan valtuuston asettamat toiminnan tavoitteet varsin hyvin.

Teknisen palvelun osuus on noin 1/3 kunnan vuosibudjetista ja suurin osa kuluista muodostuu ostopalveluista ja tarvikkeista. Muistaen vuoden 2024 korkean inflaation, johon ei budjettia laadittaessa osattu vielä varautua, tilanteesta on selvitty kohtuullisen hyvin jättämällä osa suunnitelluista töistä ja investoinneista tekemättä ja siirtämällä näistä säästyneet varat toteutettuihin töihin ja investointeihin.

Talousmetsien metsänhoitosuunnitelmat saatiin tarkastuslautakunnan luettavaksi vuoden 2025 aikana. Ne ovat tarkastuslautakunnan mukaan keskeneräisiä ja sisältävät huomattavan määrän virheitä, jotka tulee mahdollisimman pikaisesti korjata. Tarkastuslautakunta toteaa, että sen jälkeen on tärkeää laatia kunnalle aikataulutettu toimenpideohjelma, jonka pohjalta kaikki kunnan omistamien metsien hoitorästit puretaan. Näin toimien varmistetaan, että kunnan metsien kunto ei heikentyisi ja arvo laskisi huonon hoidon vuoksi. Metsäomaisuus on kunnassamme sen verran mittava, että siitä tulee aina pitää hyvää huolta.

Tarkastuslautakunta edellyttää, että kunnanhallitus arvioi vastaako Suomussalmen kunnan metsänhoitosuunnitelma karttoineen annettua toimeksiantoa. Ja sisältääkö se kaiken olennaisen informatiivisen tiedon, mitä kunnan hyvän metsänhoidon pohjaksi tarvitaan ja vastaavatko kartat ja tekstit esitettyjä kohteita.

Siirryttäessä yksityisteiden avustuksissa nykykäytäntöön, sillä on ollut positiivinen vaikutus kunnan talouteen. Muutos tehtiin kuitenkin tiekuntien näkökulmasta noin puoli vuotta liian myöhään ja se aiheutti epävarmuutta ja epätietoisuutta yksityisteiden varsilla asuvien kuntalaisten keskuudessa.

Tarkastuslautakunta toteaa, että jatkossa tällaisiin muutoksiin pitää pystyä varautumaan ajoissa ja on varattava riittävästi aikaa eri osapuolille selviytyä velvoitteistaan kunnialla.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että kunnan teollisuuskiinteistöjen vuokraustarjonta tulee olla selkeämmin löydettävissä ja sisällöltään informatiivisempi.

Myytäessä kunnan kiinteää ja/tai käytöstä poistettua omaisuutta, tieto myynnistä tulee saada julkisesti esille muillekin kanaville kuin vain huutokaupat.com:iin tai muille vastaaville verkkoalustoille.

Nyky-yhteiskunnassa tietomurtoihin ja tietoverkkoihin kohdistuviin kyberuhkiin tulee suhtautua vakavasti, niin henkilötietojen kuin myöskin lämpö- vesi- ja viemäriverkostoissa käytössä olevien järjestelmien ohjaustietojen ja käyttäjien toiminnan varmistamisen osalta. Tarkastuslautakunta katsoo, että tähän kokonaisuuteen on myös Suomussalmen kunnassa kiinnitettävä erityistä huomiota. Järjestelmiä käyttävien henkilöiden tulee olla tietoisia riskeistä ja heille tulee järjestää ajantasaista koulutusta tietosuojaprosessien- ja velvoitteiden sekä olemassa olevien ja uusien uhkien varalta.

SIVISTYSPALVELUT

Toimintakertomus- ja tilinpäätöskirjan visuaalista muotoa on syytä jatkossa kehittää siten, että saman lausekokonaisuuden toistamisesta luovutaan. Esimerkiksi pelkästään sivistyspalvelutkokonaisuudessa oli kirjoitettu ”Toiminnan tavoitteet palvelevat Suomussalmen vision saavuttamista...” peräti 9 kertaa.

Sivistyspalvelut ovat onnistuneet toteuttamaan valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet. Tarkastuslautakunta toteaa, että vertailua 2024 suhteessa vuoteen 2023 oli haastavaa tehdä, koska tietyt määreet ovat taulukoinnissa mitä ilmeisimmin muuttuneet. Esimerkki: Sivistyspalveluiden henkilöstön osaaminen pysyy ajan tasalla ja henkilöstö on motivoitunut – toteumassa 2023 täydennyskoulutus toteutunut 3,5/V ja 2024 toteutunut 2,1 pv/henkilö. Olisi hyvä tunnistaa onko kyseessä sama määre tai kuvata miksi täydennyskoulutus on vuonna 2024 vähentynyt näin huomattavalla määrällä.

Kehityskeskustelut työntekijöiden kanssa on käyty, mutta vain liikuntapalvelut ilmoittavat käyneensä kehityskeskustelut kaikkien työntekijöiden kanssa. Tarkastuslautakunta edellyttää kirjattavan ylös, miten muut osastot ovat toteuttaneet omat kehityskeskustelunsa. Ja pitää edelleen tärkeänä, että jokaisella työntekijällä on oikeus käydä laadukas kehityskeskustelu vuosittain.

Vuoden 2023 tarkastuskertomuksessa nostettiin huoli neljälle vuosiluokalle tehdyn kyselyn tuloksesta koskien koulukiusaamista. Oppilaista 14,7 % koki kiusaamista vähintään kerran viikossa.

Vaikka valtakunnallista kyselyä ei joka vuosi tehtäisikään, niin tarkastuslautakunta katsoo, että sivistyspalveluiden olisi syytä tehdä vastaava kysely vuosittain, jotta saadaan tietoa, miten koulukiusaaminen kehittyy ja siihen voitaisiin entistä vaikuttavammin toimin puuttua. Tarkastuslautakunta muistuttaa, että jokaisella oppilaalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön.

Etsivä nuorisotyö -hanke sai jatkoa vuodelle 2024 ja se päättyi 31.1.2025. Tarkastuslautakunta arvioi, että on äärimmäisen tärkeää panostaa jatkossakin nuorisotyöhön. Tällä hetkellä etsivä nuorisotyö tai vastaava työ nuorten parissa on nopeasti arvioiden vain yksi menoerä. Kuitenkin, kun sillä estetään nuorten syrjäytymistä yhteiskunnasta, niin se tuo pitkällä aikavälillä isoja säästöjä. Tarkastuslautakunta esittää, että arvioidaan, onko Etsivän nuorisotyön hanke johtanut pysyviin toimintamalleihin kunnassamme.

Tarkastuslautakunta katsoo, että Suomussalmen lukion on jatkossakin syytä panostaa korkealaatuiseen opetukseen ja kurssitarjontaan. Näin mahdollisimman moni peruskoulunsa päättävistä oppilaista hakeutuu nimenomaan Suomussalmen lukioon, eikä lähde pois alueelta kaupunkilukioihin. Kuten vuosi sitten tarkastuslautakunta tarkastuskertomuksessaan totesi, jokainen kunnasta pois lähtevä opiskelija on usein myös menetetty asukas tulevaisuudessa.

Syksyllä 2024 alkanut Taitotehdas-hanke on ollut positiivinen kokonaisuus, jolla pystytään vastaamaan II asteen koulutustarpeeseen pienellä paikkakunnalla, jossa ei muita vaihtoehtoja opiskeluun alueella ole kuin lukio. Mikäli tämä hanke todetaan toimivaksi, niin tarkastuslautakunta katsoo, että on hyvä arvioida, miten toiminnan jatkumo varmistetaan tulevaisuudessa hankkeen päätyttyä.

JULKISEN TALOUDEN KUVAA 2024-2027

Yleisestä taloustilanteesta

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan viimeisten vuosien aikana on kunnassamme onnistuttu pitämään talous hallinnassa. Tarkasteluvuonna Suomen talous kääntyi alkuvuoden aikana hienoiseen kasvuun, mutta bruttokansantuote vuonna 2024 jäi 0,1 prosenttia pienemmäksi kuin edellisvuonna. Inflaatiota 1,6 % voidaan taas pitää kohtuullisen alhaisena. Vaikuttaa siltä, että kansainvälisen tilanteen muuttuessa Suomen viennin kasvu vauhdittuu odotettua hitaammin. Investointihyödykkeiden kysyntäkään ei viriä odotetulla vauhdilla EU-alueen epävarmuuksien, USA:n tulliseikkailujen ja niistä koituvan epävarmuuden seurauksena. Kasvuodotuksia on alennettu kautta linjan ja vaikka inflaatiokin hidastuu ja korot laskevat, kulutus ja investoinnit seuraavat jälkijunassa.

Kuntapäättäjän kannattaakin suunnata katseensa vuodesta 2025 eteenpäin, jotta kuntatalouden todellisen tilan näkee tarkemmin. Kertaluonteiset muutokset ovat tuolloin väistymässä ja tilannekuva selkiytyy. Työmarkkinatilanteen kääntyminen parempaan suuntaan siirtyy ainakin vuoden 2025 jälkeiselle ajalle. Se toteutuu vain talouden vahvistuessa ja lähivuosina sellaista on talouden nykykehityksessä vaikea nähdä.

Julkisyhteisöjen alijäämä oli vuonna 2024 jo 4,4 % ylittäen EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen mukaisen 3 %:n viitearvon ja vaikealta tuntuu korjata sitä talouskehityksen jatkaessa noin 1 %:n talouskasvulla. Heikko suhdanne heijastuu julkiseen talouteen ja lisäksi aiempien vuosien inflaatio kasvattaa menoja edelleen. Julkisen hallinnon rakenteellisesta alijäämästä on vaikea päästä eroon.

Kuntatalous

Kunta-alalla sovittujen virka- ja työehtosopimusten kustannusvaikutukset alkavat näkyä, mutta onneksi hintojen nousu on hidastunut ja korkotaso on laskenut Euroopan keskuspankin alennettua euribor-korkoa useita kertoja jo kuluvana vuonnakin. Näissä oloissa valtionosuusuudistus painaa päälle ja valtiontalouden tila aiheuttaa monenlaista päänsäryä kokonaisveroasteen näyttäessä edelleen alenevaa suuntaa.

Kuntien yhteenlaskettu alijäämä näyttää syvenevän tänä ja seuraavina kahtena vuonna 0,6 prosenttiin BKT:sta kulutusmenojen ja investointien kasvusta sekä valtionosuusleikkauksista johtuen. Inflaation palautuminen maltilliseksi auttaa, mutta kunta-alan palkkojen nousu toimii sitä vastaan. Toisaalta TE-palvelu-uudistus kasvattaa kulutusmenojen volyymia eikä valtiovalta osallistu sen rahoitukseen täysimääräisesti, vaan päinvastoin lisää kuntien rahoitusvastuuta työttömyysetuuksien kulujen maksamisessa.

Sote-siirtymä puolitti kuntatalouden ja kuntien juoksevat menot ja tulot vähenivät rajusti vuonna 2023. Tarkastusvuonna 2024 koko kuntatalouden tila heikkeni, joskin vähemmän kuin pelättiin. Taustalla oli valtionosuuksien noin 200 miljoonan euron väheneminen (-6,6 %) sekä kunnallisverokertymän pieneneminen noin 500 miljoonalla eurolla. Kuntien nettotoimintakulut eli toimintakate kasvoi 1,8 %, joskin 130 kunnassa ne pienenivät. Vuoden 2024 aikana kunnat kuitenkin velkaantuivat lisää 720 miljoonaa euroa, mikä taas johtui pääosin soteuudistukseen liittyneiden verohäntien poistumisesta.

Mittavat investointihankkeet ja kustannuskehityksen hallinta ovat kuntakentässä haasteita myös tulevaisuudessa. Riippuvuus yleisestä taloudellisesta kehityksestä, työllisyydestä ja niistä seuraavasta kuntien suurimman tulolähteen verotulojen kehityksestä pakottaa kunnat hetimiten pitkänkestoiseen talouden suunnitteluun ja varautumiseen. Kuntien valtionosuudet tulevaisuudessa ovat arvauksen arvoisia, jos kerran valtiovalta toteuttaa paljon puhutun valtionosuusuudistuksensa.

Kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän tarkoituksenaan on turvata jokaiselle oikeus asuinpaikasta riippumatta lakisääteisiin peruspalveluihin kohtuullisella vero- ja maksurasituksella. Valtiovallan vastuuta ihmisten tarvitsemista kunnallisista peruspalveluista alleviivaa perustuslaista johdettu rahoitusvastuun periaate, jonka mukaan valtiovallan pitää antaa kunnille tosiasiallinen taloudellinen mahdollisuus hoitaa lakisääteiset velvoitteensa. Tarkastelua pitää tehdä kuntakohtaisesti, jolloin olosuhde-erot ja taloudellinen kantokyky kuntien osalta saataisiin paremmin esille.

ALLEKIRJOITUKSET

Suomussalmella 15.5.2025

Timo Säkkinen
puheenjohtaja

Merja Kyllönen
varapuheenjohtaja

Markus Kemppainen
jäsen

Markku Koivumäki
jäsen

Kirsi Manninen
jäsen